

*Леонід Яременко*

*ЯРЕМЕНКО Леонід Михайлович – аспірант кафедри мистецтва та хореографії ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». Сфера наукових інтересів – європейська музична спадщина XIX століття.*

*lenyayar2015@gmail.com*

## **ОБРАЗ АНТОНІО САЛЬЄРІ ЗА СПОГАДАМИ ЙОГО СУЧАСНИКІВ ТА ЕПІСТОЛЯРНО-ПУБЛІЦИСТИЧНОЮ ЛІТЕРАТУРОЮ**

***Анотація.** Відтворюється образ Антоніо Сальєрі за спогадами його сучасників та епістолярно-публіцистичною літературою. Автор, спираючись на мемуарну літературу, архівні документи та публіцистичні джерела, обґрунтовує власну позицію щодо внеску А. Сальєрі в світову мистецьку скарбницю та мистецьку вищу освіту, доцільність дослідження його спадщини на сучасному етапі. Використовується широке коло маловідомих у науковому обігу періоджерел, що дозволяють розкрити образ Антоніо Сальєрі – музиканта, композитора, педагога, театрального режисера, ректора центрального в Європі XIX століття мистецького закладу вищої освіти – Віденської консерваторії. Спростовується концепція про причетність А. Сальєрі до ранньої смерті В. А. Моцарта.*

***Ключові слова:** образ, мемуари, стародруки, епістолярій, Віденська консерваторія, генеалогічні дослідження, сподвижник.*

**Постановка проблеми.** Майже півтори сотні років про Антоніо Сальєрі здебільшого згадували лише в контексті смерті В.А. Моцарта дуже рідко його ім'я спливало як учителя Л. Бетховена. Нині нарешті науковці стали по-іншому сприймати його внесок у європейську музичну культуру і нам уже відомо про кілька поколінь його геніальних учнів, починаючи від Й. Н. Гуммеля й закінчуючи Ф. Лістом (Франц Шуберт, Людвіг Бетховен, Катаріна Кавальєрі, Анна Мільдер-Хаунт-

© Л. М. Яременко, 2023

ман, Фортуната Франчетті, Амалія Хенель, Йозеф-Моцатта тощо), проте простору для досліджень залишається ще чимало. І однією із таких проблем є образ Антоніо Сальєрі за спогадами його сучасників та епістолярно-публіцистичною літературою.

**Аналіз досліджень і публікацій.** Зважаючи на те, що стаття присвячена авторському аналізу першоджерел, що сприяли розкриттю образу Антоніо Сальєрі за спогадами його сучасників та епістолярно-публіцистичною літературою, ця проблема поступово буде розкрита в результатах нашого дослідження.

**Мета та завдання статті** – відтворити образ Антоніо Сальєрі за спогадами його сучасників та епістолярно-публіцистичною літературою. Завданнями дослідження є аналіз першоджерел із цієї проблеми та виявлення сучасних підходів до внеску Антоніо Сальєрі в світову мистецьку скарбницю.

**Методологія дослідження.** Методологія авторського дослідження ґрунтується на змістовно-порівняльному методі, що дозволяє визначити достовірність того чи іншого джерела, співвідношення традиційно-установленого та нетрадиційного бачення образу визначного представника своєї епохи – Антоніо Сальєрі. Було також застосовано реконструкції – для відтворення подій епохи на рубежі XVIII – XIX століть у межах предмета дослідження.

**Результати.** Отже, джерела, що дійшли до нас від епохи Антоніо Сальєрі, представляють окрему площину дослідження. Найціннішою тут виступає епістолярна спадщина. Так, у листах Н. Паганіні до Муціо Клементі дається оцінка педагогічній спадщині Антоніо Сальєрі завдяки оціночним судженням їх автора про «сальєрівських» учнів, багато з яких були сучасниками Н. Паганіні і не переставали вражати його своєю майстерністю і мисленням.

Нагадаємо, що Антоніо Сальєрі в 1819 році став першим ректором центральної в XIX столітті консерваторії – Віденської. Правда в перший рік свого існування Віденська консерваторія набрала лише 24 студенти. Далі їхня кількість зростала в геометричній прогресії завдяки його талановитому керівництву. У ті часи в консерваторії було не так багато професорів, проте вони викладали усе. Фрідріх Рохліц так писав про це в своїх «Мемуарах»: «Викладачів у Віденській консерваторії дванадцять, проте серед них дуже виділяються двоє: Йозеф Бем, який викладає струнно-смичкові інструменти – скрипку, віолу, альт, віолончель і контрабас, і Антоніо Сальєрі, котрий викладає всі інструменти, сольфеджіо, всі теоретичні дисципліни, композицію й вокал. Це просто чудо – він викладає все!» (Кауфман, 1965, с. 73).

Антоніо Сальєрі своїх здібних учнів ще запрошував на власні репетиції для роботи з хором та оркестром. Заняття по роботі учнів із колективами він давав завжди безкоштовно. А. Сальєрі був переконаним: для того, щоб навчитися писати власну музику, треба постійно контактувати з тими, хто буде її виконувати. Один із кращих учнів Антоніо Сальєрі, Йоганн Непомук Гуммель писав:

«На заняттях Маестро завжди була атмосфера співробітництва, його хотілося слухати завжди, хоча він не терпів легковажного ставлення до занять. Завдяки його високій культурі й умінню знайти спільну мову, Маестро завжди міг знайти на заняттях найголовніше» (Hummel, 1972, с. 84).

Учениця Антоніо Сальєрі Фортуната Франчетті так писала, згадуючи заняття свого Маестро: «Пан Сальєрі докладав усіх зусиль, щоб навчити свого студента, добре розвинути в ньому здібності до написання музики та вміння її виконати з оркестром. Він дуже відрізнявся від інших викладачів вокалу, які зазвичай дуже довго бояться показати на виступі своїх учнів. Я в нього вчилася співати. Маестро Сальєрі, навпаки, хотів, щоб ми постійно були на сцені, постійно репетирували арії перед хором та оркестром, а не лише з ним у кімнаті, він був не проти, щоб всі знали всі й могли користуватися таким же правилом і добиватися найкращих успіхів у навчанні. Робота з ним вимагала багато наполегливої праці. Я, наприклад, щодня вчилася: чотири рази в тиждень із ним і два рази постійно співала з оркестром і хором. Він не любив запрошувати на заняття з хором одного учня, а вчив кількох нас разом. Одна співала з хором чи оркестром, інші слухали, а Маестро поправляв виконавицю» (Camillo Walzel, 2001, р. 228).

Особливу сторінку в оцінці Антоніо Сальєрі, його педагогічного таланту представляють листи Л. Бетховена, особливо, коли мова йде про можливість отруєння В.А. Моцарта А. Сальєрі, його найгеніальніший учень без коливань і сумнівів став на бік свого Маестро. Важливим став і «Щоденник Бетховена. 1812-1818 pp.» («Beethovens Tagebuch, 1812-1818»), до хронологічних меж якого ввійшли ті роки, коли Л. Бетховен якраз брав уроки в Антоніо Сальєрі (Бетховен, 1979, с. 41).

Дуже сприяли нашому дослідженню листи Рени Шерешевської до Люки Дебарга, в яких багато уваги приділено вагомій спадщині одного з найулюбленіших учнів Антоніо Сальєрі – Йоганну Непомуку Гуммелю, як фортепіанної, так і оркестрової (Шерешевська, 2018, с. 40). Р. Шерешевська переконана, що композиторське бачення Н. Й. Гуммеля було сфороване під впливом Антоніо Сальєрі (Шерешевська, 2018, с. 40).

Першоджерелом послугував «Щоденник» Франца Шуберта, завдяки якому ми дізнаємося про конфлікти між Антоніо Сальєрі та

Людвігом Бетховеном, про святкування 50-літньої діяльності Маестро, як воно відбувалося й хто там був, які присвячення писали Антоніо Сальєрі та як його високо оцінювали сучасники. Сам Ф. Шуберт тому в цей день написав: Найкращий, найдобріший! Славний і наймудріший! Поки в нас є почуття, доки я люблю мистецтво, тобі з любов'ю принесу своє натхнення, і сльозу. Подібний богу ти у всьому, великий серцем і умом, ти ангелом був посланий для нас. Тривожу бога я своїм благанням, щоб жив у світі сотні ти років на радість усім наш спільний діду!» (Schubert, 1999). Документальне «Життя Франца Шуберта в документах» надає нам свідчення про те, що Антоніо Сальєрі навчав своїх талановитих учнів безкоштовно.

«Архіви генеалогічних досліджень», зібрані Йозефом Хайнцельманном і представлені відвідувачам будинку-музею Антоніо Сальєрі у Відні, дозволяють прослідкувати напрями віденської класичної школи від «досальєрівської» й до «післясальєрівської» епохи, представників цієї епохи та їхніх учнів Антоніо Сальєрі різних поколінь. За документами «Архівів генеалогічних досліджень» простежується процес становлення центрального й найпотужнішого закладу – Віденської консерваторії і яким сподвижником у цьому процесі виступив пан Сальєрі.

В «Архіві старих газет» нами було віднайдено некролог Антоніо Сальєрі у «Wiener Magazin über Kunst, Literatur, Theater und Mode. Nein. 102. 1825. 25. August» (Віденський журнал про мистецтво, літературу, театр і моду. №. 102. 1825. 25 серпня.), завдяки якому можна визначити, яке значення у Відні надали смерті та самої церемонії похорон Антоніо Сальєрі. Некролог написав австрійський учень А. Сальєрі, Йозеф Вайгль, пізніше його було висічено на могилі: «Упокойся з миром! Тобі, очищеному від праху, нехай вічність засяє... Упокойся з миром! У вічній гармонії твій дух відтепер розкутий. Він висловив себе у чарівних звуках, тепер витає у вічній красі. (Хайнцельманн, 2006, с. 209).

Дослідженню сприяли музичні стародруки – клавіри опер Антоніо Сальєрі («Венеціанський ярмарок», 1773 р.; «Визнана Європа», 1778 р.; «Данаїди», 1784 р.; «Тарара», 1787 р.; «Аксур, цар Ормуза», 1788 р.). Вони є цінними ще й тому, що над ними Маестро працював зі своїми учнями-вокалістами й учнями-диригентами, навчав їх співу та диригуванню на зручних місцях власних оперних партитур, що слугували практичним освітнім репертуаром. «Музична термінологія» Ференца Ліста «Musikalische Terminologie» von Ferenc Liszt», 1870 р., яку він систематизував після навчання з Антоніо Сальєрі є логічним продовженням термінології його Маестро та своєрідним термінологічним словником.

Джерело, що надало рідкісні свідчення про ученицю Антоніо Сальєрі по класу вокалу Фортунати Франчетті – «Мемуари» Камілло

Вальцеля («Erinnerungen» von Camillo Walzel: Deutsche Biographische Enzyklopädie (DBE), що містять свідчення про перебування великої італійської співачки в Україні (м. Київ) на останньому етапі свого творчого життя та про її київську педагогічну діяльність. Саме через Фортунату Франчетті вокально-педагогічна школа Антоніо Сальєрі потрапила в Україну, де славетна учениця займалася концертною та приватно-викладацькою діяльністю. У неї починали своє навчання такі відомі українські оперні примадонни, як Марія Павлівна Алексєва-Юневич, Варвара Василівна Байкова, Дідик Юстина Федорівна. (Camillo Walzel, 2001, с. 270).

Джерельною базою для нашого дослідження послуговували справи з фондів Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України. Ми тут можемо знайти цілу низку анотацій, присвячених А. Сальєрі та його геніальним учням. Стаття «Місія прекрасна, вдячна», де мова ведеться про підготовку опери «Моцарт і Сальєрі», знайомить із міркуваннями автора та його ціннісними судженнями про те, хто насправді був Антоніо Сальєрі і чи можна вважати його злодієм (ЦДАЛМ. Ф. 443. Оп. 1. Спр. 28).

Анотація до твору М. Верешмарті «До Ференца Ліста» українсько-го перекладача Шкробинця Ю. В. характеризує великого угорського композитора як останнього учня Антоніо Сальєрі (Шкробинець, 1960, с. 3). В анотаціях відомого українського художника К. Г. Агніт-Следзевського на свою власну картину «Майже за Бетховеном. Місячна соната» (Агніт-Следзевський, 1945, с. 35) простежується та ж думка, що і в його попередника – композиторський стиль і композиторське бачення Л. Бетховена було сформоване А. Сальєрі, хоча далеко не всі митці це розуміють (Агніт-Следзевський, 1945, с. 31).

Окрему сторінку представляють лекції визначного українського музикознавця й композитора Л. С. Кауфмана. Представлене в конспекті заняття «Бетховен» дає відповіді на питання, наскільки складними були особисті стосунки між талановитим учнем і його Маєстро (Кауфман, 1965, арк. 72). Різні аспекти творчості та стосунків Людвіга Бетховена та Антоніо Сальєрі висвітлені в анотаціях видатних діячів українського мистецтва – Милославського П. П. «Бетховен перед гастроями» (Милославський, 1950), Кисельова Г. Л. (Кисельов, 1961), Носова Л. І. (1948). Приділяється увага й конфліктам між учителем і учнем, коли це стосувалося співпадінь концертів, які водночас влаштували Л. Бетховен і А. Сальєрі.

У фондах представлено вирізки з газет, бібліографію та іконографію, запрошення на вечори й виставки, присвячені творчості наставника Антоніо Сальєрі – Крістофа Віллібальда Глюка. Така документа-

ція зберігається у фондах (ф.616, оп. 6, спр. 671), (ф. 773, оп. 1. спр. 344), де проаналізовано мистецькі визначні події, що відбувалися по всій Україні другої половини ХХ століття.

Анотації до творчості Франца Шуберта, в контексті яких іде мова й про його роки навчання в Антоніо Сальєрі, його захоплення своїм Маестро, вірші, присвячені йому, містяться у фондах – Майфет Григорій Йосипович (ф. 26, оп. 1, спр. 218), Гмиря Борис Романович (ф. 443, оп. 1, спр. 64, 1980), З. Д. Заграничний (Заграничний, ф. 1136, оп. 1, спр. 34).

Грунтовною базою для дослідження проблеми образу Антоніо Сальєрі за спогадами його сучасників та епістолярно-публіцистичною літературою є також Інтернет-фонди старих українських газет, що дають уявлення про те, як ставилися до творчої спадщини Антоніо Сальєрі та його геніальних учнів українські журналісти впродовж усього ХХ століття –В. Івановський (1941, с. 3), О. Флоринський (1942, с. 3), В. Полтавченко (1943, с. 5) та інші, які не вказані під рубриками своїх статей. Ці питання піднімалися на сторінках газет «Нове українське слово» (1943), «Лубенський вісник» (1943), «Шляхи мистецтва» (1922), «Глобус» (1922), «Вечірній Київ» (2017-2021), львівська газета «Діло» (1936).

Отже, в результатах дослідження Показано розвиток педагогічної спадщини А. Сальєрі в діяльності його учнів і послідовників; відтворено творчий портрет Й. Н. Гуммеля який завдяки Маестро оволодів мистецтвом вокалу, італійською музичною термінологією, теорією музики та сольфеджіо, хоровим співом і диригуванням, оркеструванням, педагогічним навичкам, поєднав «сальєрівський» класицизм і його власний романтизм. Проаналізовано досягнення Фортунати Вальцель-Франчетті як співачки, артистки та викладача, показано, як через неї вокально-педагогічна школа А. Сальєрі потрапила в Україну, виявлено вплив А. Сальєрі на формування творчої особистості Л. Бетховена та Ф. Шуберта.

Публіцистична думка про видатних діячів мистецтва була дуже важливою, особливо в першій половині ХХ століття. Єдиної точки зору на педагогічну школу Антоніо Сальєрі та його спадщину не існувало, проте навіть у тоталітарні часи публіцисти не залишалися байдужими до цієї проблеми. На превеликий жаль сучасних українських журналістів практично не хвилює подібна тематика.

**Висновки.** Таким чином, аналіз першоджерел – листування, щоденники Антоніо Сальєрі та його учнів, дав можливість з'ясувати значення творчої спадщини Маестро для наступних епох, відтворити його образ за спогадами його сучасників та епістолярно-публіцистичною

літературою. На розгляд було винесено 27 архівних справ, що дали можливість зрозуміти, як ставилися до Антоніо Сальєрі вітчизняні науковці, діячі мистецтва та публіцисти впродовж усього ХХ століття, настільки часто вони зверталися до його творчої спадщини. Після ретельного аналізу цих матеріалів можна стверджувати, що їхня оцінка була дуже високою.

#### *Список використаних джерел*

- Агніт-Следзевський Казимир Генріхович. Майже за Бетховеном. Місячна соната. ЦДАЛМ (Центр. держ. архів-музей літератури і мистецтва України). Ф. 230. Оп. 1. Спр. 35. Опис. 3. Спр. 35. Анотація. 1945. 35 с. (Архівні джерела оформлені невірно)
- Андреа Делла Корте. Італієць за кордоном. Антоніо Сальєрі. Діло. 1936. № 35. С. 5–6. (в указаному джерелі немає цієї статті)
- Від Моцарта до Жорж Санд: театральні прем'єри тижня у столиці. Вечірній Київ. 2021 9 грудня.
- Дві пам'ятні дати. Нове українське слово. 1942. № 16. (01.01.). URL: <https://libraria.ua/issues/337/13982/> Архів української періодики онлайн.
- Життя Франца Шуберта в документах. Київ : Мистецтво, 1963. С. 135-136. (Неіснуюче видання українською мовою, але є російське: Жизнь Франца Шуберта в документах / сост., общ. ред., введ. и примеч. Ю. Хохлова; пер. И. Волькенштейн, Ю. Хохлова, Л. Гинзбурга. Москва : Музгиз, 1963. 840 с.
- Заграничний Зіновій Давидович. А. Сальєрі і Ф. Шуберт. ЦДАЛМ. Ф. 1136. Оп. 1. Спр. 34.
- Івановський, В. Людвіг ван Бетховен. Нове українське слово. 1941. № 15 (31.12.). С. 3. URL: <https://libraria.ua/issues/337/738/> Архів української періодики онлайн
- Іркутський, М. Невгасима жага творчості. Лубенський вісник. 1943. № 42. (09.05.). С. 3. URL: <https://libraria.ua/issues/281/8717/> Архів української періодики онлайн
- Кауфман Леонід Сергійович. ЦДАЛМ. Ф. 4. Оп. 2. Спр. 105. Лекції. 1965. 88 арк.
- Кисельов Григорій Леонідович Анотація: «Бетховен і современность». ЦДАЛМ. Ф. 326. Оп. 1. Спр. 72. 1961.
- Лист Миколи Вороного до М.Комарова. Архіви України №6 від 01.11.1970.С. 60. (невірний запис статті) Гуменюк М. Лист Миколи Вороного до М. В. Комарова. Архіви України. 1970. № 6. С. 59–62.
- Листи Бетховена, 1787-1811. К.: Мистецтво, 1970. 364 с. (Неіснуюче видання українською мовою, але є російське: Бетховен Л. Письма: в 4 т. Москва : Музыка, 2011. Т. 1: 1787–1811. 616 с.
- Майфет Григорій Йосипович. ЦДАЛМ. Ф. 26. Оп. 1. Спр. 218. Анотація: «Шуберт». 1968.
- Милославський Петро Петрович Анотації: “Бетховен”, “Перед гастрольями”. ЦДАЛМ. Ф. 219. Оп. 1. Спр. 90. 1950.

- Мистецька хроніка. Україна. Харків. Шляхи мистецтва. 1922. № 1 (01.02.). С. 75.  
URL: <https://libraria.ua/issues/1215/98185/> Архів української періодики онлайн
- Місія прекрасна, вдячна. Про підготовку опери «Моцарт і Сальєрі». ЦДАЛМ. Ф. 443. Оп. 1. Спр. 28. 3 арк. (Ф. 443- це архівна справа – Гмиря Борис Романович)
- Носов Леонід Іванович. Бетховен у кобзарів. ЦДАЛМ. Ф. 1120. Оп. 1. Спр. 298. Полтавченко, В. Німеччина, якою я її побачив: негмовна жага творчості. Нове українське слово. 1943. № 95. (22.04.1943), С. 3. URL: <https://libraria.ua/issues/337/13888/> Архів української періодики онлайн
- Тема твору «Моцарт та Сальєрі». Проблема «генія та лиходійства» у «Моцарт та Сальєрі». Вечірній Київ. 2017. 27 грудня. С. 2. (в указаному джерелі немає цієї статті)
- Флоринський, О. Франц Шуберт. (До 125 річчя з дня народження). Нове українське слово. 1942. № 23. (31.01.). С. 3. URL: <https://libraria.ua/issues/337/13729/> Архів української періодики онлайн
- Хайнцельманн, Йозеф. Віденський дім 1088. В: Архіви генеалогічних досліджень. 2006, с. 205-215. (неіснуюче джерело, або записано некоректно)
- Шерешевська, Рена. Листи до Люки Дебарга. Рівне ТзОВ «Овід», 2018. 250 с. (Неіснуюче видання українською мовою)
- Шкробинець Юрій Васильович. Аноація: “До Ференца Ліста”. 1960. ЦДАЛМ. Ф. 443. Оп. 1. Спр. 38. 3 с.
- «Erinnerungen» von Camillo Walzel: Deutsche Biographische Enzyklopädie (DBE). Lfg. 2005. 487 S. (?)
- Паганіні Н. Листи до Муціо Клементі. Х.: Основи, 2001. 294 с. (Неіснуюче видання українською мовою)
- Franz Schubert Tagebuch von Schubert. URL: <https://www.zvab.com/buch-suchen/titel/franz-schubert-tagebuch/autor/schubert/>
- Hummel, Johann Nepomuk. Concerto a Tromba principale, edited by Edward H. Tarr. Mainz: Universal Edition, 1972. 128 p.

### References

- Ahnit-Sledzevs'kyu Kazymyr Henrikhovych. Mayzhe za Betkhovenom. Misyachna sonata TSDALM. F. 230. Op. 1. Spr. 35.
- Anotatsiya. 1945. 35 s. Andrea Della Korte. Italiyets' za kordonom. Antonio Sal'yeri. Dilo, 1936. №35. S. 5-6.
- Vid Motsarta do Zhorzh Sand: teatral'ni prem'yery tyzhnya u stolytsi. Vechirniy Kyiv. 9 hrudnya 2021.
- Dvi pam'yatni daty. Nove ukrayins'ke slovo. №16. 01.01.1942 Logo TM. Arkhiv ukrayins'koyi periodyky onlayn. Zhyttya Frantsa Shuberta v dokumentakh. K. : Mystetstvo, 1963. S. 135-136.
- Zahranynhyy Zinoviy Davydovych. A. Sal'yeri i F. Shubert. TSDALM.F. 1136. Op. 1. Spr. 34.
- Ivanovs'kyu, V. Lyudvih van Betkhoven. Nove ukrayins'ke slovo. №15 vid 31.12.1941, s 3.



- Irkut's'kyy, M. Nevhasyma zhaha tvorchosti. Lubens'kyy visnyk. №42 vid 09.05.1943, s. 3. Kaufman Leonid Serhiyovych. TSDALM.F. 4. Op. 2. Spr. 105.
- Lektsiyi. 1965. 88 ark. Kysel'ov Hryhoriy Leonidovych Anotatsiya: «Betkhoven y sovremennost'» TSDALM.F.326. Op. 1. Spr. 72. 1961.
- Lyst Mykoly Voronoho do M.Komarova. Arkhivy Ukrainy №6 vid 01.11.1970.S. 60.
- Lysty Betkhovena, 1787-1811. K.: Mystetstvo, 1970. 364 s.
- Mayfet Hryhoriy Yosypovych. TSDALM.F. 26. O. 1. Spr. 218. Anotatsiya: «Shubert». 1968.
- Myloslavs'kyy Petro Petrovych Anotatsiyi: “Betkhoven”, “Pered hastrolyamy”. TSDALM.F.219. Op. 1. Spr. 90. 1950.
- Mystets'ka khronika. Ukrainy. Kharkiv. Shlyakhy mystetstva. №1 vid 01.02.1922, s. 75.
- Misiya prekrasna, vdyachna. Pro pidhotovku opery «Motsart i Sal'yeri». TSDALM. F. 443. Op. 1. Spr. 28. 3 ark.
- Nosov Leonid Ivanovych. Betkhoven u kobzariv. TSDALM.F.1120. Op. 1. Spr. 298.
- Poltavchenko, V. Nimechchyna, yakoyu ya yiyi pobachyv: nevhamonna zhaha tvorchosti. Nove ukraiyins'ke slovo. №95 vid 22.04.1943, s. 5.
- Tema tvoriv «Motsart ta Sal'yeri». Problema «heniya ta lykhodiystva» u «Motsart ta Sal'yeri» S. 2. Vechirniy Kyiv. 27 hrudnya 2017. S. 2.
- Floryns'kyy, O. Frants Shubert. Nove ukraiyins'ke slovo. №23 vid 31.01.1942, s. 3.
- Khayntsel'mann, Yozef. Videns'ky dim 1088. V: Arkhivy henealohichnykh doslidzhen'. 2006, s. 205-215.
- Shereshevs'kaya, Rena. Lysty do Lyuky Debarha. Rivne TzOV «Ovid», 2018. 250 s.
- Shkrobynets' Yuriy Vasyl'ovych opys 1,sprav 38. Anotatsiya: “Do Ferentsa Lista”.1960. TSDALM. F. 443. Op. 1. Spr. 38. 3 s.

**Yaremenko L. M.**

**THE IMAGE OF ANTONIO SALIERI ACCORDING  
TO THE MEMORIES OF HIS CONTEMPORARY AND EPISTOLARY  
PUBLICISTIC LITERATURE**

**Introduction.** The image of Antonio Salieri is recreated based on the memories of his contemporaries and epistolary and journalistic literature. The author, relying on memoir literature, archival documents and journalistic sources, substantiates his own position regarding A. Salieri's contribution to the world artistic treasury and artistic higher education, the expediency of researching his heritage at the current stage. A wide range of primary sources little-known in scientific circulation are used, which allow us to reveal the image of Antonio Salieri – a musician, composer, teacher, theater director, rector of the central art institution of higher education in Europe in the 19th century – the Vienna Conservatory. The concept of A. Salieri's involvement in the early death of is refuted Mozart. **The aim** consists in recreating the image of Antonio Salieri based on the memories of his contemporaries and epistolary and journalistic literature. The tasks of the research are the analysis

of primary sources on this issue and the identification of modern approaches to Antonio Salieri's contribution to the world artistic treasury. **Research methods.** The methodology of the author's research is based on the content-comparative method, which allows you to determine the reliability of one or another source, the ratio of traditionally established and non-traditional vision of the image of a prominent representative of his era – Antonio Salieri. Reconstruction was also used – to reproduce the events of the era at the turn of the 18 – 19th centuries within the scope of the research. **Research results:** The development of the pedagogical heritage of A. Salieri in the activities of his students and followers is shown; the creative portrait of Y.N. Hummel, who, thanks to the Maestro, mastered vocal art, Italian musical terminology, music theory and solfeggio, choral singing and conducting, orchestration, pedagogical skills, combined “Salierian” classicism and his own romanticism. The achievements of Fortunata Valzel-Franchetti as a singer, artist and teacher are analyzed, and it is shown how the vocal-pedagogical school of A. Salieri came to Ukraine through her. **Conclusion.** The analysis of primary sources – correspondence, diaries of Antonio Salieri and his students, made it possible to find out the significance of the Maestro's creative heritage for subsequent eras, to recreate his image based on the memories of his contemporaries and epistolary and journalistic literature. 27 archival cases were presented for consideration, which gave an opportunity to understand how domestic scientists, artists and publicists treated Antonio Salieri throughout the 20th century, so often they turned to his creative heritage. After careful analysis of these materials, it can be said that their assessment was very high.

**Key words:** *image, memoirs, old prints, epistolary, Vienna Conservatory, genealogical research, associate.*

Надійшла до редакції 16.04.2023 р.